

1. רגל החסד

מניחים יסודות

שכבה בוגרת

רציונאל

"אֱלֹמֵלָא גְמִילוֹת חֲסָדִים, אֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם אֶפְלוּ שְׁעָה אַחַת" (אותיות דרבי עקיבא).
בְּמִשְׁנֵה נֶאֱמָר "עַל שְׁלוֹשָׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד: עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל גְּמִילוֹת חֲסָדִים" (אבות א', א').

מידת החסד אוצרת בתוכה מעשים רבים המתייחסים לזולת, היכולת לראות את הצורך של האחר בתחום החומרי, הגופני והנפשי ולדעת להושיט עזרה, עומדת בבסיס החיים האנושים. קיום המצווה "וְאָהַבְתָּ לְרֵעֶךָ כְּמוֹךָ" (ויקרא י"ט, י"ח) כוללת בתוכה את תמצית מהותו של האדם: להיטיב עם הבריות, להיות טוב וישר. ועל זה אומר רבי עקיבא: "ואהבת לרעך כמוך - זהו כלל גדול בתורה" (תלמוד ירושלמי, מסכת נדרים, פרק ט'). כלומר זהו העיקרון שעליו מושתת עולם הערכים של התורה. עיקרון שמהווה בסיס לקיום העולם.

בשם גמילות חסדים מכנים את כלל המצוות המחייבות את האדם להיטיב עם הזולת ולהתחשב בצרכיו. 36 פעמים התורה מצווה על היחס הראוי כלפי הגר, היתום והאלמנה.

יש שלושה סוגים של גמילות חסדים:

1. גמילות חסדים בממונו: צדקה, הלוואה לאדם נצרך, השאלת כלים, נתינת "טרמפ" וכדומה.
 2. גמילות חסדים בגופו: ביקור חולים, לווית המת, עזרה למוגבלים, הכנסת אורחים וכדומה.
 3. גמילות חסדים בדיבורו: עידוד ומתן הרגשה טובה, עצה טובה, ניחום, חיזוק הביטחון העצמי של החלש, עזרה לחבר בלימודים, תפילה על חולים ונזקקים וכדומה.
- מידת החסד, מידתו של אברהם אבינו, טבועה בזרעו. כפי שמובא בגמרא ביבמות: "...שסימני ישראל האומה הקדושה ביישנים, רחמנים וגומלי חסדים".
- בשיעור הזה ילמדו התלמידים מהו חסד, באילו אופנים אפשר לגמול חסד, ויכירו כי מידת החסד טבועה בנו מהיותנו בני בניו של אברהם איש החסד.

מטרות

- התלמידים ילמדו כי החסד הוא עמוד העולם.
- התלמידים יבינו כי מידת החסד טבועה בהם מהיותם בני אברהם אבינו.
- התלמידים ילמדו באילו דרכים מקיימים חסד.

מבנה השיעור

- פתיחה: השלם את החסר (מליאה)
- שלב א': עולם חסד ייבנה (מליאה)
- שלב ב': סימני ישראל, גומלי חסדים (מליאה + קבוצות)
- שלב ג': אוספים חסדים (זוגות)

- סיכום: החסד שלי (עבודה יחידנית)

ההכנות הנדרשות

- יש לצלם את כרטיסי "סימני ישראל גומלי חסדים" (נספח 1) ולחלקם לחמש הקבוצות.
- יש לצלם את דף המשימה "רגל של חסד" (נספח 2) כמספר תלמידי הכיתה.
- יש לצלם את הדף "רשימת מקרים" (נספח 3) כמספר תלמידי הכיתה.

מהלך השיעור

פתיחה: השלם את החסד (מליאה)

- נכתוב על הלוח: "אֶלְמֵלָא _____ אֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם אֶפְלוּ שָׁעָה אַחַת" (אותיות דרבי עקיבא).
- נשאל: איזו מידה הייתם כותבים במקום החסד? נמקו.
- הצעה נוספת: נכתוב על הלוח: אמת, שלום, תורה, גמילות חסדים, אהבה. נבקש לבחור מהי המידה שבלעדיה אין העולם מתקיים ולנמק את הבחירה.
- נאמר שהתשובה נמצאת במדרש הבא:

שלב א': עולם חסד ייבנה (מליאה)

- נקרא את המדרש הבא:

"כי אמרתי עולם חסד יבנה: הכסא אינו עומד רק (אלא) על החסד. למה הדבר דומה? לכסא שהיו לו ארבע רגלים, והיה האחד מתמוטט... נטל צרור וסמכו, כך היה כסא של מעלה כביכול שמתמוטט, עד שסמכו הקב"ה. ובמה סמכו? בחסד, כמו שכתוב: 'עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה'" (מדרש תהילים, מזמור פ"ט).

- נאמר: המדרש בתהילים מביא משל ונמשל כדי להסביר את הפסוק: "עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה".
- נשאל: מה המשל ומה הנמשל?
- נסביר: העולם נמשל לכיסא שהיו לו ארבע רגליים, אך רגל אחת נפלה והכיסא התנדנד כי לא היה יציב. מה עשה בעל המלאכה? לקח חומר (צרור) ותמך בעזרתו את הכיסא. העולם הוא כמו הכיסא, כביכול חסרה לו תמיכה, משהו שיחזיק אותו. בעל המלאכה, בורא העולם, בחר מכל המידות הטובות ומכל המצוות את החסד. לקח את החסד והניח בבסיס העולם כדי שהעולם יהיה יציב.
- נדון: מדוע הקב"ה דורש מהאדם את מידת החסד כדי לתמוך בעולם? מה מיוחד בחסד? (תשובות אפשריות: החסד גורם לאהבה ולאחדות, ההיפך ממלחמה ומשנאה שמחריבים את העולם, החסד מאפשר חיים ומציל חיים).

- נשאל: האם אתם מכירים אמרת חז"ל נוספת בעלת משמעות דומה? (ת: על שלשה דברים העולם עומד - על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים" (אבות א', ב')).
- נשאל: האם אתם מכירים מהתורה או מההיסטוריה של עם ישראל מקרים של חורבן בעולם כי לא היה חסד?
- נספר כי לפני שנים רבות מאוד הייתה עיר שתושביה היו עשירים מאוד, האדמה הייתה פורייה וירוקה והיה להם מים בשפע. תושבי העיר רצו לשמור את כל הטוב הזה לעצמם וחוקקו חוקים לשם כך. אחד החוקים היה שאסור בשום פנים ואופן להכניס אורחים לעיר, וכמובן שאסור להאכיל, להשקות ולהלין אותם בעיר.
- נשאל: על איזו עיר מדובר? (נרחיב ונסביר כי ה' החרב את סדום, לא הייתה אפשרות לעיר להתקיים בלי מידת החסד).
- נוסף: בתקופת המבול הארץ מלאה חמס, ההיפך מחסד, ולכן העולם נחרב. בתקופת בית שני נחרב הבית ועם ישראל גלה מכיוון שהייתה שנאת חינוס.
- נקרא את המשנה בפרקי אבות: "האומר שְׁלִי שְׁלִי וְשֶׁלְךָ שֶׁלְךָ, זוּ מִדָּה בִּינוּנִית. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, זוּ מִדַּת סְדוּם" (אבות ה', י').
- נשאל: מה כוונת המשפט ומדוע יש אומרים שזו מידת סדום? (ת: תפיסת העולם שכל אחד נהנה רק מעמל כפיו וממה שהשיג בעצמו מבטלת את מידת הנתינה והצדקה ויכולה להוביל לתפיסת העולם הסדומית שלא מאפשרת נתינה לעני ולחלש. המשנה בעצם אומרת לנו שהעולם לא יכול להתקיים על פי תפיסה זו וסופו יהיה כמו סופה של סדום).

שלב ב': "סימני ישראל" (מליאה + קבוצות)

- נספר כי בתקופת סדום חי אדם אחד יחיד בדורו, איש החסד אברהם אבינו. הוא היה ההיפך הגמור מאנשי סדום. הוא הכניס אורחים לביתו ודאג לכל מחסורם. חז"ל מלמדים שדאג לקרב את האנשים לדרך ה', ואפילו את אנשי סדום החטאים רצה להציל, כי אולי יש צדיקים בעיר שישפיעו טוב גם על הרשעים.
- נשאל: האם העובדה שאנו מבני בניו של אברהם אבינו איש החסד משפיעה עלינו? (נאזין לתשובות אחדות).
- נתחלק לחמש קבוצות.
- נחלק לכל קבוצה כרטיס "סימני ישראל... גומלי חסדים" (נספח 1).
- נבקש מכל קבוצה לקרוא את תוכן הכרטיס ולמלא יחד את המשימה.
- נערוך סבב שבו כל קבוצה בתורה תשתף את הכיתה בקצרה בתוכן הכרטיס על פי השאלות שמתחת לכרטיס.
- נסביר את דברי הגמרא במסכת יבמות: "...שסימני ישראל האומה הקדושה: ביישנים, רחמנים וגומלי חסדים". נציין שאלו רק מקרים בודדים של גילויי חסד. עם ישראל מלומד בחסדים, ובייחוד הדבר ניכר בזמן צרה. כמו כן עם ישראל הוא הראשון לעזור ולסייע במקרים של אסונות ברחבי העולם. מדינת ישראל שולחת מזון וצוות רפואי למקום.

- נסכם ונאמר כי מידת החסד טבועה בנו, בעם ישראל, מפני שאנו מזרעו של אברהם אבינו. מה שנותר לנו הוא להוציא אותה לפועל. אז קדימה לעבודה.

שלב ג': אוספים חסדים (זוגות)

- נסביר כי אפשר לקיים חסדים בשלושה אופנים: חסדים שאני עושה בגופי, חסדים שאני עושה בממוני וחסדים שאני עושה בדיבור.
- נחלק דף משימה "רגל של חסד" (נספח 2).
- נחלק לכל זוג רשימת מקרים (נספח 3).
- נסביר את המשימה: למצוא את החסד המתאים לכל מקרה ולכתוב אותו במקום המתאים ברגל.

סיכום: החסד שלי (עבודה יחידית)

- נבקש מהתלמידים לדמיין את התיאור הבא, על פי המדרש:

תארו לעצמכם שהקב"ה מלך מלכי המלכים יושב על כיסאו, אבל הכיסא לא שלם. הקב"ה מחפש מסביבו: במה יתמוך את כיסאו? הוא מתבונן על בניו ואוסף את החסדים שהם עושים זה עם זה ומעמיד את הכיסא על רגליו.

- התבוננו סביבכם וחשבו על מעשה חסד אחד שאתם יכולים לעשות. עשו מעשי חסד וביחד יתאספו כל החסדים שלנו עם חסדי עם ישראל ויעמידו את העולם.
- נבקש להשמיע בפני הכיתה (למחרת) את החסדים שעשו.

ישיבת ההסדר בנהריה בזמן מלחמת לבנון השנייה

מתארכת, הוחלט לפתוח את מחסן החסד של הישיבה והגרעין התורני, ולסייע לעירייה בחלוקת מזון לתושבים הרבים שהיו סגורים במקלטים ובחדרי הביטחון.

מחסן החסד סייע לאלפי תושבים בעיר בחלוקת סלי מזון, ממתקים לילדים, צעצועים וציוד בסיסי. בנוסף, ערכנו הפעלות במקלטים ופעולות רבות ומגוונות.

התלמידים והמתנדבים עברו במקלטים ובבתים, ולמרות המראות הקשים והסכנה הגדולה גילו אמונה גדולה ושמחה רבה בשליחות שביצעו.

ארגונים רבים, מוסדות, ישיבות, רבנים, חברי כנסת ותורמים מרחבי הארץ והעולם הגיעו לבקר והתקשרו לחזק אותנו ולסייע לנו למלא את שליחותנו על הצד הטוב ביותר - איש כפי יכולתו".

בי"ז בתמוז בבוקר, כאשר החלו מטחי הקטיושות לפגוע בנהריה - התחושה בעיר הייתה קשה מאוד. הידיעות על הפגיעות ועל הנזקים החלו לזרום, תושבי העיר ירדו למקלטים או הסתגרו בחדרי הביטחון, ורבים החלו לארוז ולהתרחק מטווח הסכנה. באותה שעה היו תלמידי הישיבה במהלך התפילה - תפילת שחרית של צום י"ז בתמוז.

מספר תלמיד הישיבה:

"סיימנו את התפילה והתפנינו למקלט ציבורי סמוך, שם המשכנו את לימוד התורה ביתר שאת. במסגרת היותנו כוח עזר לשעת חירום, יצאו תלמידי הישיבה לסייע לעירייה בארגון התושבים במקלטים תוך שמירה על לימוד התורה, מתוך אמונה שהתורה שומרת ומצילה.

כאשר היה ברור שהשהייה במקלטים

מיהו עושה החסד?

מתי זכא לזה חסד?

מאי נאשה?

מהו החסד?

ישראל תשגר סיוע לאזור רעידת האדמה בהאיטי

לביצוע ניתוחים ופעולות כירורגיות. רופאי המשלחות השונות מעבירים לבית החולים המאולתר פצועים הזקוקים לניתוח, ובפרט כאלו שמצבם קריטי.

מהדיווח עולה כי בתי החולים שהקימו המשלחות האחרות בהאיטי כוללים רק אוהלים עם מיטות שדה וצוותים רפואיים שמספקים עזרה ראשונה. המשלחות אינן ערוכות לבצע ניתוחים מורכבים, אלא רק הליכים פשוטים.

בתום הערכת מצב שקיימו הבוקר בכירי משרד החוץ בשיתוף נציגים של פיקוד העורף ומד"א, הוחלט על הגשת סיוע למדינה הענייה שנפגעה מרעש האדמה. נציג המשרד יצא לאזור במטרה לבחון האם יש לשגר מחלצים, משלחת הומניטרית או בית חולים שדה. מחדר המצב נמסר כי לא ידוע להם על ישראלים הנעדרים במדינה. רשת CNN דיווחה כי ישראל היא המדינה היחידה ששיגרה בית חולים שדה המצויד בכל האמצעים הנדרשים

מיהו עושה חסד?

מתי זכא לזכות חסד?

למי נאם?

מהו חסד?

לב בנימין

נריה הנפלאה - במערב השומרון. קיימנו לאורך השנה שבתות נופשון לקבוצות של בנים בישיבות "בני צבי" ו"בני בנימין", ולקבוצות של בנות באולפנת עפרה. התחלנו בהפעלת מערך נופשונים: השהות של הילדים כוללת לינה (הימים נבחרים על ידי ההורים) לאורך כל השנה. הנופשונים האלה מקלים מאוד על ההורים שיכולים לצאת לחופשה או להקדיש תשומת לב מיוחדת לשאר ילדי המשפחה. קיימנו 4 קייטנות, אחת בחופשת פסח ושלוש בקיץ".

אנו גאים לציין עשור של נתינה, ערבות ועזרה הדדית - ומקווים כי כל הנותנים בלב רחב וכל הגורמים המסייעים יזכו לשנה מבורכת של אושר וחסד".

מיטב הנוער של בנימין הם המנוע בגלגלי עמותת "לב בנימין". הנערים משקיעים את זמנם הפנוי ב-200 ילדים בעלי צרכים מיוחדים הזוכים מהם לחום ואהבה.

עמותת "לב בנימין" מטפלת בכ-200 ילדים הסובלים מפגיעות, ממחלות ומנכי כויות שונות, ובהן תסמונת דאון, חירשות, עיוורון, פיגור ועוד. העמותה משתדלת להעניק להם במבט קהילתי ותומך את כל צורכיהם, שחלקם נמנעו מהם עקב הריחוק מן העיר.

מספר מתנדב בעמותה:

"לאחר סיומה של שנת פעילות מוצלחת מאוד, אנו פותחים כעת שנה חדשה. השנה פעלנו יום-יום במועדון ניה הממוקמת באולפנת עפרה החמה והאוהבת, ויום נוסף בשבוע באולפנת

מיהו עושה חסד?

מתי זכא ליה חסד?

מאי נאסח?

מיהו החסד?

גמ"ח מזון

ולתרום מכספם. ואכן כ-100 משפחות הביעו את הסכמתן לתרום. בכל חודש אנו קונים בכסף הנאסף מוצרי מזון בסיסיים: סוכר, שמן, קמח ומוצריו, אורז, מיץ ענבים, שימורים ועוד. ילדי טלמון מתאספים ואורזים את המוצרים בארגזי קרטון. ארגזי המזון נשלחים לאנשי הקשר של מחלקת הרווחה בכל יישוב, והם מעבירים את הארגזים למשפחות הנזקקות. לפני חגים ואירועים מיוחדים מוסיפים לחבילות מזון וציוד. למשל, לקראת פתיחת שנת הלימודים, הוספנו כלי כתיבה ומחברות, לפני ראש השנה הוספנו ירקות, ולפני פסח הוספנו מוצרי ניקיון.

מפעל החסד הזה מתבצע כולו בהתנדבות וללא כל מטרת רווח, החל בהזמנת המוצרים, דרך אריזתם על ידי ילדי היישוב, וכלה בהעברתם ליישובים. באופן זה מעגל המשתתפים בעשיית החסד הוא רחב ומקיף."

שני חברים מטלמון החליטו שלא להתעלם מהמצב הכלכלי הקשה בארץ, מצב שהביא משפחות לא מעטות אל סף רעב. הם החליטו לגייס את היישוב כולו כדי להקל במשהו על המצב.

מספר אחד החברים:

"הכול התחיל בראשית שנת תשס"ח, כשחשבנו איך אנחנו יכולים לתרום את חלקנו, ולו הקטן, לצמצום המצב הכלכלי-חברתי הקשה הקיים במדינת ישראל, מצב שאף חריף במהלך התקופה האחרונה. ניסינו להבין מהי הדרך המשמעותית ביותר דרכה ניתן לפעול. אנשי מחלקת הרווחה המליצו על הקמת גמ"ח מזון למשפחות נזקקות באזור מערב בנימין. לאחר בדיקת הנושא עם מנהלי גמ"חים וספקי מזון החלטנו להרים את הכפפה, כאשר הרעיון הוא לשתף את כלל הציבור, מבוגרים וילדים כאחד, במפעל החסד. קראנו לתושבי היישוב להצטרף

מיהו חסד?

מתי ואיפה מקרה?

מאי נאשה?

מהו חסד?

עמותת "חסדי נעמי" הקימה: קרן סיוע לנפגעי השריפה בכרמל

לביט. מיד עם היוודע ממדי האסון, החלו עשרות מתנדבים להכין ערכות סיוע לאלפי המשפחות שפוננו מבתיהן ונשארו ללא מזון, ביגוד וכל ציוד אחר. הערכות מכילות בעיקר מזון המוכן לאכילה מיידית ללא צורך בבישול, כגון טונה, תירס, מנה חמה, מאפים ארוזים, שתייה קלה, ממתקים לילדים ועוד. וכן כלים חד-פעמיים ומספר פרטי לבוש.

מתנדבי עמותת "חסדי נעמי" מגייסים מזון וביגוד חדש באמצעות מספר נקודות איסוף ברחבי הארץ. במקביל, מחסן החירום של העמותה בבני-ברק שנחנך לפני כחודש, החל בהכנת מארזי מזון עבור המשפחות שפוננו מבתיהם עקב השריפה.

עמותת "חסדי נעמי", המסייעת זה 28 שנים למשפחות נזקקות בכל רחבי הארץ, הקימה "קרן סיוע לנפגעי השריפה בכרמל", במטרה לסייע לתושביים באופן מידי במזון, בביגוד ובציוד

מיהו עושה החסד?

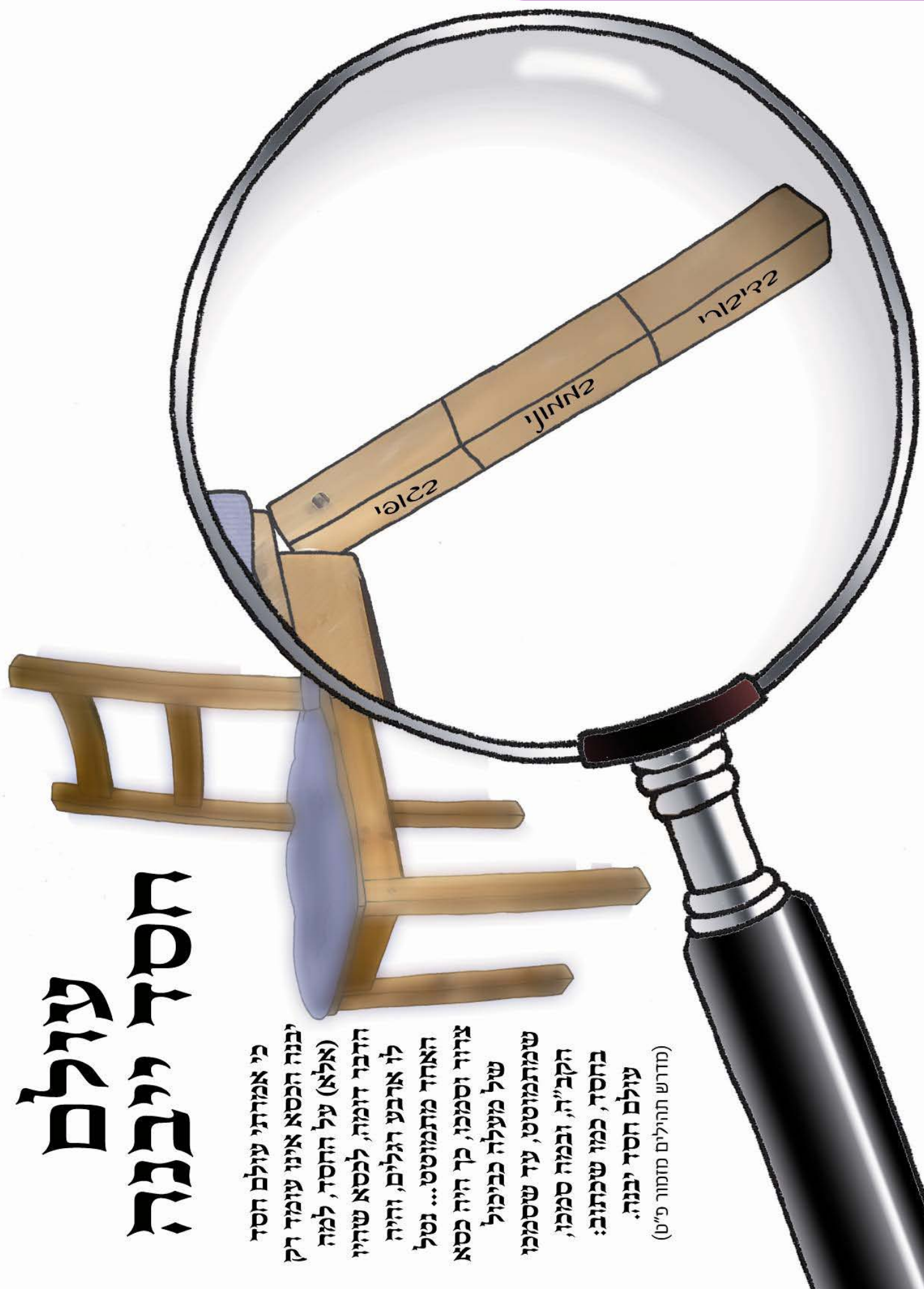
מתי ואיפה מקרה?

למי נעשה?

מהו החסד?

עוֹלָם חֶסֶד יִיבֵנָה

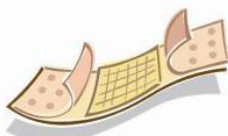
כי אמרתי עולם חסד
יבנה חסדא אינו עומד רק
(אלא) על החסד, למא
הדבר דומה, חסדא שהיו
לו ארבע רגלים, והיה
האחד מתמוטט... נטל
אחד וסמכו, כך היה חסד
של מעלה כביכול
שמתמוטט, עד שסמכו
הקב"ה, ובמה סמכו,
בחסד, כמו שכתוב:
עולם חסד יבנה.
(מדרש תהילים מזמור פ"ט)

נספח 3: רשימת מקרים

משימה:

לפניך מקרים שונים שמזמינים מעשי חסד.
כתוב את מספר המקרה בתוך הרגל, במקום המתאים.

1. נועם שכח את הכריך בבית.
2. רותי חלתה ונשארה בביתה.
3. קבוצת "הגבורה" בכדורגל לא הסכימה לשתף את דני והוא עמד בפינה גבוך ועצוב.
4. הכיור עמוס בכלים.
5. טיילת עם אימא וראיתן איש עני ברחוב.
6. עבדת בקיץ והרווחת 100 שקלים (מעשר כספים).
7. הילה נפלה ונפצעה.
8. דורית בודדה מאוד בהפסקות.
9. שמחה מדוכדך ויש לו דמעות בעיניים.
10. ראובן מתקשה לשייף את עבודתו בשיעורי מלאכה.
11. שלמה שכח בבית את שקית הממתקים שלו לטיול.
12. אב הבית סוחב ארגזים כבדים.
13. אחותך הקטנה מפריעה לאימא לנקות את הבית.
14. המורה לחשבון מנסה ללמד. יש מהומה גדולה בכיתה.
15. שלומית לא מצליחה להבין את הפסוקים שהמורה לימדה.
16. סבתא של תמי חולה מאוד וזקוקה לרחמי שמים ולהרבה תפילות.
17. פנינה שכחה להביא כלי כתיבה.
18. אבא מנסה לנוח בשבת בצהריים, ואחיו הקטנים מרעישים.
19. מנקה בית הכנסת לא מרגיש טוב ובית הכנסת זקוק לניקיון.
20. ילד ברחוב איבד את הדרך לביתו.
21. השכנה נכנסה וביקשה בקבוק שמן.
22. נסעת עם אבא ופגשתם בתחנה טרמפיסט (אדם שמבקש עזרה לנסוע ממקום למקום).
23. בשכונה שלך יש ילדה עיוורת.